

Motion till riksdagen

1990/91:Ub26

av Monica Öhman m. fl. (s)

med anledning av prop. 1990/91:18 Ansvaret för skolan

I prop 1990/91:18 Ansvaret för skolan är grundtanken att utbildningen i grund- och gymnasieskolan och i den kommunala vuxenutbildningen skall vara likvärdig över landet. Detta har också varit ambitionen i den svenska skolpolitiken under flera decennier.

Det är med tillfredsställelse vi ser att regeringen, i den reformering av skolan som nu sker, planerar olika åtgärder för att även i ett mer decentraliserat skolsystem säkra den likvärdiga utbildningen för alla elever oavsett var de bor. Med hjälp av bl a statsbidrag, utvärdering, utveckling, tillsyn, lärarutbildning, fortbildning och läroplaner skall kommunerna stödjas i sitt arbete att genomföra skolverksamheten.

För de delar av landet där människorna inte bor så tätt är statens ansvar för en likvärdig utbildning oundgängligt och mycket betydelsefullt. Det innebär att alla kommuner skall kunna anordna utbildning så nära eleverna som möjligt och med professionell personal.

I den aktuella propositionen föreslås också att den statliga skoladministrationen skall stöpas om och halveras, vilket vi välkomnar. Ett nytt statligt skolverk med fältorganisationer vid sex länsstyrelser föreslås inrättas. Vid övriga länsstyrelser skall dessutom en tjänsteman ställas till fältorganisationernas förfogande. Det sägs också att fältorganisationerna skall inrättas i regioner enligt modell från fortbildningsnämnderna.

Förslaget innebär för Övre Norrlands och Mellannorrlands del att den enda fältorganisation som föreslås verka där får drygt halva landets yta att verka i. Detta befarar vi, med kännedom om de långa avstånden och speciella förutsättningarna i regionen, kommer att innebära praktiska svårigheter. Detta har också redan konstaterats av regeringen, då t.ex. fortbildningsnämnden i Umeå sedan ett par år tillbaka kompenseras för sina merkostnader p.g.a den geografiska situationen.

De fyra nordligaste länen utgör 53 % av landets yta. Här finns 16 000 lärare i 44 kommuner, vilket är 12 % av landets samtliga lärare. I tio av dessa kommuner är antalet lärare mindre än 100 och i tjugo kommuner är lärarna mellan 100 och 300. Fler än 1 000 lärare finns i endast fyra av dessa 44 kommuner.

Stora delar av de fyra nordliga länen tillhör dessutom stödområdet, vilket betyder att de har särskilda behov och kräver stöd i utvecklingen av bl a infrastrukturen, i vilken utbildning ingår som en framträdande del. Enligt vårt

sätt att se är just ungdomsskolan den viktigaste av utvecklingsfaktorer för dessa län, eftersom den lägger grunden för mycket av annan utveckling.

Regionens ytmässiga storlek och gles befolkning innebär också många speciella problem och kräver redan idag många skraddarsydda lösningar inom både den statliga och kommunala skolverksamheten för att eleverna skall kunna ges en likvärdig utbildning. Vi skall ta några exempel.

Antalet obehöriga lärare är särskilt stort i Norrlands inland. Detta påpekade också skolministern i årets budgetproposition. Problemet kräver anpassade lösningar bl.a. med tanke på de stora avstånden mellan lärarutbildningarna, där grundutbildning och fortbildning kan ges, och kommunerna i regionen. Mellan t.ex. den nordligast belägna skolan i Norrbotten, i Kare-suando, och högskolan i Luleå är avståndet ca 500 km.

För att möta behovet av utbildade lärare arbetar lärarhögskolorna i regionen nu med otraditionella lösningar för att genomföra utbildningar.

Fortbildning blir, p.g.a de långa avstånden och att lärarna är få, mycket kostsam för små kommuner i Norrlands inland. För dessa kommuner är också fortbildningen särskilt viktig eftersom andelen obehöriga lärare jämförelsevis är mycket stor. Fortbildningsnämnden i Umeå har därför skapat en organisation och en policy som gör att de små kommunerna, med få lärare, ändå får samma goda möjligheter till fortbildning som större kommuner.

Det är angeläget att dessa små kommuners lärare även i fortsättningen har möjlighet till lika god fortbildning. Detta är viktigt eftersom de större kommunerna redan har ett geografiskt försprång och då lättare lockar till sig utbildade lärare.

Norrlands inland har också förhållandevis många elever av etnisk minoritet; samisk och tornedalsk. Detta ställer även fortsättningsvis speciella krav på undervisning, organisation, lärarutbildning och lärare.

I de små kommunerna är andelen lågutbildade vuxna särskilt stor och andelen långutbildade liten. Detta pekar på ett stort framtida vuxenutbildningsbehov. Människorna vill själva utbilda sig vidare, men det finns också starka regionalpolitiska skäl att satsa på detta.

Vi vet dessutom att det krävs särskilda insatser för att nå vuxna med utbildning, samt att formerna måste anpassas lokalt och i nya distributionsformer i små kommuner långt från högskolorna.

Regeringens intention är att den statliga skoladministrationen skall ha god kännedom om skolverksamhetens kvalitet i hela landet och kunna föreslå åtgärder för att uppnå likvärdig utbildning. Underlaget för dessa bedömningar skall vara kommunernas egna utvärderingar, men man skall också arbeta med tillsyn.

Avsikten med en fältorganisation måste också vara att den skall komma närmare skolverksamheten i alla delar av landet. Den speciella demografiska och geografiska situationen i den nordliga hälften av landet skapar, som vi visat, särskilda skolpolitiska utmaningar. Vår uppfattning är att det närmare måste utredas hur en fältorganisation, som skall omfatta en så stor region som drygt halva landets yta, kan fungera i praktiken så att den kan genomföra sina uppgifter.

Möjligheten måste finnas att i norr skapa en mycket flexibel fältorganisa-

tion som kan använda sina resurser, materiella och personella, där det bäst behövs. Det borde t ex kunna vara möjligt att placera betydligt fler än en "skolverkstjänsteman" i de övriga länen.

Vi anser att skolans fältorganisation fungerar smidigast om den även organisatoriskt tillhör det statliga skolverket. Däremot ser vi gärna att de regionala fältorganisationerna fysiskt samordnas med länsstyrelserna.

Mot. 1990/91

Ub26

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att Övre Norrlands och Mellannorrlands särskilda behov uppmärksammas i utformandet av statens utvärdering, utveckling och tillsyn av skolan,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts beträffande organisationen av fältorganisationerna i den statliga skoladministrationen.

Stockholm den 26 oktober 1990

Monica Öhman (s)

Mats Lindberg (s)

Britta Sundin (s)